

memorii | jurnale

Ioana Celibidache (n. Procopie Dumitrescu) s-a născut la București în 1924. La 15 ani a publicat două volume de poezii în franceză, *Aveux* și *Souvenirs*. După absolvirea Liceului Francez din București, a lucrat un an la biblioteca franceză Studio, iar după venirea la putere a comuniștilor a fugit din țară, stabilindu-se la Paris; aici a urmat cursuri de desen și pictură la Académie de la Grande Chaumière și la École du Louvre. În 1949 l-a văzut pe celebrul Sergiu Celibidache dirijând un concert la Buenos Aires și astfel a început iubirea de o viață a celor doi, încununată cu căsătoria lor. Încurajată de soțul ei, și-a continuat studiile de pictură la Roma, unde a absolvit Academia de Arte Frumoase, apoi la Berlin. Începând din 1955 devine cunoscută și apreciată ca artistă plastică grație expozițiilor personale organizate în mari galerii din Europa și SUA. Numită, pentru înrudirea evidentă de viziune artistică, „surioara lui Paul Klee“, a fost răsplătită cu numeroase premii internaționale și cu medalii de aur, argint și bronz. Pentru activitatea ca președintă a Federației Europene Artistice și Culturale Feminine, primarul Jacques Chirac i-a decernat în 1992 medalia de aur a orașului Paris. Fiul soților Celibidache, Serge Ioan, este un cunoscut cineast.

Artista și-a adunat operele reprezentative în două albume semnate Ioana (ALMA, Galați, 1997; Imprimerie des Mauges, Paris, 2011). După moartea lui Sergiu Celibidache a scris, în memoria lui, cartea de amintiri *Sergiu, altfel...* (2001).

S-a stins din viață la 13 ianuarie 2012, la Paris.

IOANA CELIBIDACHE

Sergiu,
A L T F E L ...

HUMANITAS

La prețul de vânzare se adaugă 2%,
reprezentând valoarea timbrului literar.

Fotografiile provin din arhiva familiei Celibidache și de pe site-ul
Fundăției Sergiu Celibidache, www.fundatia-celibidache.com.

Redactor: Iuliana Glăvan
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Prelucrări digitale: Dan Dulgheru
DTP: Manuela Manița, Veronica Dinu

Tipărit la Livco Design

© HUMANITAS, 2025

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Celibidache, Ioana
Sergiu, altfel.../Ioana Celibidache. – București: Humanitas, 2025
ISBN 978-973-50-8718-0
821.135.1

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723 684 194

*Dedic acest mic volum tuturor celor
ce l-au iubit pe Maestru,
cu speranța că, în amintirea lui,
vor râde așa cum râdeam cu toții
atunci când ne povestea
aventurile sale atât de neobișnuite.*

CRONOLOGIE SERGIU CELIBIDACHE

- 28 iun. 1912 Se naște la Roman, județul Neamț. Tatăl, Demostene, cu origini grecești, a fost ofițer de cavalerie, prefect al Iașiului și, începând cu anul 1922, ajutor de primar al aceleiași oraș, iar mama, Maria, a fost profesoară de chimie.
- 1913 Familia se mută la Iași.
- 1916 La vârsta de patru ani, Sergiu Celibidache începe să cânte la pian, iar mai târziu ia și lecții.
- 1930 Absolvă Seminarul Pedagogic din Iași. Se produce ruptura de tatăl său, care prevăzuse pentru fiul lui o carieră politică, însă Sergiu Celibidache voia cu orice preț să devină muzician. Părăsește casa părintească și își continuă studiile la București, unde își câștigă existența ca pianist corepetitor la o școală de dans.
- 1935–1936 După stagiul militar, se mută la Paris pentru a-și continua studiile. Compune propriul cvartet de coarde și i-l trimite lui Heinz Tiessen, profesor la Facultatea de Muzică din Berlin. Acesta remarcă

potențialul muzical deosebit al lui Celibidache și îl invită în capitala Germaniei. Aici învață în cel mai scurt timp limba germană, apoi se înscrie la Facultatea de Muzică a Universității Friedrich-Wilhelm. Printre profesorii săi se numără Heinz Tieszen (compoziție), Hugo Distler (contrapunct), Kurt Thomas și Fritz Stein (teorie), Eduard Spranger și Nicolai Hartmann (filozofie), Arnold Schering și Georg Schunemann (muzicologie) și Walter Gmeindl (dirijat).

- 1939 Are loc întâlnirea cu preotul budist german Martin Steinke (Dao Jun), care îl introduce în budismul zen și de care îl va lega o frumoasă prietenie.
- 1940 Se dedică în continuare compoziției propriilor lucrări, dar începe și să dirijeze corurile lucrătorilor feroviar și ale controlorilor de tramvai.
- 1941–1942 Primește primul lui angajament ca dirijor permanent, la ansamblul de amatori Orchester Berliner Musikfreunde, cu care susține cel puțin șapte concerte publice și căruia îi dedică și o compoziție de probă. Este momentul în care Celibidache uluiește prin memoria extraordinară, ajungând să cunoască pe de rost toate partiturile.

La finalul anilor de studiu, Celibidache scrie o lucrare de doctorat despre „Elementele formative în tehnica de compoziție a lui Josquin des Prés“ („Formbildende Elemente in der Kompositionstechnik Josquins des Prés“).

Sergiu Celibidache este considerat un student cu aptitudini speciale în țara natală, România, astfel că nu e chemat de la Berlin pentru a lupta în război. Condițiile de trai în această perioadă sunt deosebit de grele. Nu are bani aproape deloc,

slăbește foarte mult și are norocul să primească o cameră în care să locuiască de la un cuplu de lucrători la tramvai. După ce profesorii lui sunt nevoiți să-și părăsească posturile din cauza războiului, Sergiu Celibidache le predă propriilor colegi diverse discipline.

- 1945 Celibidache apare la pupitrul Orchestrei de Cameră din Berlin, apoi câștigă, la doar 33 de ani, un concurs de dirijat, organizat de Orchestra Radio din Berlin.

La 29 august, este invitat să dirijeze Orchestra Filarmonicii din Berlin; dirijorul-șef, Wilhelm Furtwängler, fusese exilat până la terminarea procesului său de denazificare, iar dirijorul interimar decedase recent. Celibidache devine noul director muzical al celebrului ansamblu. Această colaborare s-a concretizat în peste 400 de concerte la Berlin și pe marile scene ale lumii.

- 1946 Are loc prima întâlnire cu Wilhelm Furtwängler, la Berlin, concomitent începând corespondența dintre cei doi și, în același an, Celibidache începe să predea la Institutul Internațional de Muzică din Berlin.
- 1948 Celibidache conduce pentru prima oară Orchestra Filarmonicii din Londra. Are loc și primul turneu de după război în Anglia al Orchestrei Filarmonice din Berlin.

Semnează primul și singurul contract de înregistrări cu producătorul Walter Legge. Lui Celibidache nu i-a plăcut sunetul „fad“ al imprimărilor, considerând că prezentau o variantă deformată a realității.

- 1949 Începând cu acest an, Celibidache este dirijor-invitat, căutat în toată lumea; conduce orchestre în

Austria, Italia, Franța, dar și în America Centrală și de Sud.

În același an se presupune că îi este oferit postul de dirijor al Orchestrei Filarmonicii din New York, Celibidache refuzând din considerente artistice.

1952 Wilhelm Furtwängler preia din nou oficial poziția de dirijor-șef al Orchestrei Filarmonice din Berlin, iar Celibidache rămâne atașat ansamblului.

1953 Primește Premiul de Artă pentru Muzică al orașului Berlin; are loc primul concert cu Orchestra Scala din Milano. Între Celibidache și Furtwängler apar primele tensiuni.

1954 Primește Crucea de Merit a Republicii Federale Germania pentru realizările sale în refacerea Orchestrei Filarmonice din Berlin după război.

30 nov. 1954 Are loc ultimul concert cu Orchestra Filarmonicii din Berlin, până la cel din 31 martie 1992, conducerea ansamblului fiind încredințată lui Herbert von Karajan.

Pentru Celibidache începe de acum o perioadă în care lucrează, timp de decenii, cu orchestre din toată lumea, punându-și în aplicare ideile și viziunea muzicală.

1955 Primește Premiul Uniunii Criticilor Germani. Își continuă activitatea concertistică în Italia – unde dirijează Orchestra Scala din Milano, Orchestra Academiei Santa Cecilia din Roma și Orchestra Radio a RAI –, precum și în Israel și Anglia.

1957 După o absență de trei ani, Celibidache dirijează la Berlin concertul cu prilejul aniversării de 70 de ani a profesorului și mentorului său Heinz Tiessen cu Orchestra Radiodifuziunii din Berlin.

1958 Au loc primele concerte cu Orchestra Simfonică a Radiodifuziunii din Stuttgart.

- 1960–1963 Începe o colaborare strânsă cu Capela Regală din Copenhaga, cu care întreprinde, un an mai târziu, un apreciat turneu în Germania.
- 28 iul. 1962 În ziarul *Frankfurter Allgemeine* apare un articol al lui Celibidache cu titlul „Înțelepții sunt greu de găsit“, în care artistul își expune ideile despre budism și în care arată că și-a îndreptat atenția spre a crea, în timpul concertelor sale, condițiile optime pentru ceea ce numea el o „experiență transcendențială“.
- 1963 Devine dirijor invitat și director artistic al Orchestrei Simfonice a Radiodifuziunii din Stockholm. Pe lângă concertele de aici au loc turnee în Suedia, Danemarca, Germania, Elveția, Spania, Finlanda, Austria, Olanda.
- 1965 Se căsătorește cu Ioana Procopie Dumitrescu, iar pe 19 iunie 1968 se naște unicul fiu al lui Celibidache, Serge Ioan.
- 1966 Are loc prima colaborare cu Arturo Benedetti Michelangeli, care interpretează Concertul pentru pian de Mozart în re minor, KV 466, la Bologna, cu orchestra teatrului de acolo.
- 1970 Este numit Cavaler al Ordinului Vasa la Stockholm și i se acordă, la Copenhaga, Premiul pentru muzică Leonie-Sonning.
- În iunie, Sergiu Celibidache susține la București, la pupitrul Orchestrei Simfonice a Radiodifuziunii Suedeze, nu mai puțin de cinci concerte la Sala Radio. Este prima sa revenire în țară după plecarea la numai 24 de ani, în 1936, în Germania.
- 1972 Devine dirijor permanent și director artistic (1972–1977) al Orchestrei Radio din Stuttgart, alături de care merge în turnee prin Germania, Iugoslavia, Spania, Franța și Austria, până în 1983.

1973–1975 Dirijor invitat permanent al Orchestrei Naționale a Radioteleviziunii Franceze din Paris.

1978 Revine pentru scurt timp în România, unde dirijează (1978–1979) Orchestra Filarmonicii „George Enescu” din București.

Tot în acest an susține concerte cu Orchestra Simfonică NHK din Tokyo, cu Orchestra Simfonică din Londra și cu Orchestra de Stat din Renania-Palatinat.

Este numit profesor onorific la Universitatea Johannes-Gutenberg din Mainz, unde începe o îndelungată activitate pedagogică. Ține un seminar despre „Fenomenologia muzicii”.

1979 Devine dirijor principal al Filarmonicii din München și director general muzical al orașului. Membru al Academiei Bavareze de Arte Frumoase.

28 feb. 1984 Are loc debutul dirijoral în SUA, alături de Orchestra de Studenți a Institutului Curtis, din Philadelphia, la Carnegie Hall din New York.

1985 Orchestra Filarmonicii din München devine renumită și căutată atât în Germania, cât și pe plan internațional, Celibidache, cunoscut pentru exigența sa și repetițiile numeroase și intense, reușind ceea ce anunțase de la bun început.

1987 La împlinirea vârstei de 75 de ani, primește Medalia de Onoare a orașului München, apoi distincțiile Neptunul de aur, la Bologna, și Insigna de onoare a orașului Milano.

Lucrează patru săptămâni cu Orchestra Festivalului Muzical din Schleswig-Holstein și pleacă în turneu cu această orchestră internațională de tineret.

1988 La München, Celibidache dirijează premiera simfoniei *Die Lichtung* (Luminișul), de Peter Michael

Hamel, și realizează numeroase turnee la Paris, Rouen, Berlin, Linz, în Israel și la Moscova.

1989 Dirijează concertul cu ocazia aniversării a 40 de ani de la înființarea Republicii Federale Germania.

13 febr. 1990 Radiodifuziunea Română transmite în direct concertul-eveniment susținut pe scena Ate-neului de Orchestra Filarmonicii din München, cu Sergiu Celibidache la pupitru. „M-am născut român, am îmbătrânit român și o să mor român“, spunea cu această ocazie Sergiu Celibidache.

1992–1995 În anul 1992, revine pentru scurt timp în țară, unde este numit membru de onoare al Academiei Române, iar în 1994 este numit cetățean de onoare și doctor honoris causa al Academiei de Artă din Iași. Printre alte distincții importante, în 1993 primește Marele Ordin German pentru Artă „Maximilian“, iar în 1995 este numit Comandor al Artelor și Literelor de către guvernul francez.

14 aug. 1996 Sergiu Celibidache trece în neființă la reședința sa din La Neuville-sur-Essonne, în apropiere de Paris.

Scrisoarea 1

Draga mea,

La nașterea mea, Dumnezeu m-a sărutat, fără îndoială, de trei ori pe frunte. Nu este dat oricui să trăiască din plin, cu surâsul pe buze, trecând peste munți și văi. Dacă ar trebui să o iau de la capăt, n-aș schimba nici o virgulă.

Săniuța cu clopoței, Bucureștiul sub munți de zăpadă acompaniau, în acel 11 noiembrie, nașterea subsemnatei. Toată casa, de sus până jos, de la etajul întâi și până la ultimul, înzorzonată în albastru, aștepta nerăbdătoare sosirea triumfătoare a lui „Ioan Gură de Aur“. Destinul crud și trist, fără consolare, trimise doar „o preafrumoasă fată“. A doua. Astfel, fără mare entuziasm, am venit pe această lume, într-o casă de trei etaje – un hotel particular, cum l-ar numi francezul –, cu lambrouri de acaju în sufragerie și în biblioteca tatălui

meu, cu vitralii în saloane și cu o mulțime de personaje care vâjâiau în jur.

Din nefericire, aceste mărunte amintiri se reduc la una dintre cele mai dramatice: o ticăloasă operație de gălci petrecută acasă, în imensa baie a părinților, inundată de o mare de sânge, în vreme ce niște uriași albi mă țineau, cu o nemărginită violență, legată de scaunul torturii. Mai mult moartă decât vie, după un timp, m-am trezit în odaia mea, unde pereții erau populați de o întreagă familie zoologică. Ursuleți, maimuțe și tigrișori se perindau prin fața ochilor mei încă înlăcrimați, povestindu-mi, care mai de care, o mie și una de povești fermecătoare.

Deschizând încet pleoapele, o viziune de pe altă lume se desfășura pe îndelete. În mijlocul odăii apăruse o roabă colorată – cumpărată de părinții mei pentru a-mi alina suferința – de care erau atârinate căldărușe multicolore, lopățele ovale, pătrate, și câte și mai câte, ce străluceau în fața mea, îmbătându-mă de bucurie. Miraculoasa roabă parcă-mi luase cu mâna toate durerile împreună cu îngrozitoarele amintiri, șoptindu-mi cu profundă înțelegere și milă: „Nu te mai gânde. S-a terminat!”

A venit mama. O zână, rasă dispărută, un crin cu ochi albaștri ca cerul de amiază, un portret al Madonei lui El Greco. M-a sărutat și a dispărut.

Aveam șase ani când m-am îndrăgostit de băiatul spălătoresei. El avea nouă ani și știa să scrie! Mâzgălelile trimise printre rufele spălate reprezentau pentru mine o dovadă de mare... cultură. Viața însă, crudela, ne-a despărțit fără prea multe remușcări, spălătoreasa fiind trimisă cu blândețe la plimbare după ce furase câteva cămăși ale tatălui meu. Ca toate poveștile de dragoste, a avut și a noastră un sfârșit.

Copilăria... Ce avere fabuloasă!

Începusem școala. Lecțiile claselor primare erau predate acasă de o profesoară particulară. Cifrele nu aveau nici o valoare pentru mine, drept care, la aritmetică eram o nulitate desăvârșită și mă complăceam în această situație. Erau doar semne barbare, inutile. Și așa, îmbrăcată de știință, talmeș-balmeș, îmi treceam clasele depinzând de generozitatea boierului față de școala clădită în satul conacului. Adică tata.

Am vorbit românește la vârsta de opt ani. Primele gângureli au fost schimbate cu Fräulein Grete, pe limba teutonă, mai târziu a urmat franceza cu Mademoiselle Jolly, sofisticată și mereu jignită de Raimund, feciorul, care îndrăznește să nu o servească prima la masă...

Într-o duminică, la țară, cu casa doldora de musafiri, cum se obișnuia, din vârful interminabilei scări de stejar, proptită băț în balustradă, simțindu-mă,